

בית המדרש של הרבי מטריסק בעיר הישנה

מתוך שיחה עם אליהו (אלי) מנדל (2006)
(פעיל מרכזי בארגון יוצאי קובל מיום ייסוד הארגון)

בקובל היו שני בתי מדרש לחסידי הרבי מטריסק. "טריסקה שטיבל" של הרב ב"חולות" (העיר החדשה), ברחוב ז'רמסקו, ליד נובו קוליובה. בית המדרש השני היה שבעיר הישנה.

בית המדרש השני, הגדול, שהיה ממוקם בעיר הישנה, אליו היו מגיעים מרחוב בריסק, מגשר העץ שעל פלג הטוריה. בבית המדרש התפללו ולמדו כל היום "הבטלנים". מצבם הכספי של החסידים היה דחוק, ונשותיהם היו יוצאות לעבודה במקום הגברים. הגברים ישבו ולמדו.

בית המדרש היה בקומה הראשונה. בקומה מעל גר הרבי מטריסק, וולוולה טברסקי ומשפחתו. בית המדרש היה דומה במבנהו לבית כנסת או לשטיבל. היה בבית המדרש ארון קודש בצד המזרח ובצד השני (המערבי) מדרגות לקומה השנייה בה התגורר הרב ושם למד. כנראה במערב עמדה גם עזרת נשים שהיתה, מוגבהת ומופרדת כמו בריז'ינל שטיבל (חסידי רוז'ין).

במרכזו של בית המדרש היתה בימת עץ, כמעט עגולה. הרבי מטריסק היה רוקד, כלומר מקפץ סביב הבימה בימי שמחת תורה עם ספר תורה קטן.

במוצאי חג היו באים רבים מהציבור לראות את הרבי המרקד. באו גם החבר'ה מ"השומר הצעיר". להערכת אלי היו נדחקים לתוך המבנה כ- 400-500 איש. היו הרבה יהודים חסידים. הצפיפות היתה גדולה, פינא מעגל סביב הבימה עבור הרבי והרבי היה מקפץ בדבקות במהלך שבע ההקפות שבמוצאי שמחת תורה. את ההקפה השישית: "עוזר דלים הושיעה לנו, פודה ומציל הצליחה נא, צור עולמים עננו ביום קראנו" (אלי זוכר ושר זאת במבטא אשכנזי) היו נותנים לכל הקבצנים (האנשים הדלים) שהתקהלו בבית המדרש. הגבירים מבין החסידים של בית המדרש קיבלו את שלושת ההקפות הראשונות. בהקפה השביעית לקח איתו הגבאי את כל הילדים סביב הבימה.

כשהרבי רקד, מחאו כפיים כל הקרואים. עודדו אותו לרקוד עוד ועוד. כחצי שעה היה מרקד הרב, קפץ ללא סוף מסביב, בקושי נשם. לקהל לא היה רחמנות על הרב שלא היה צעיר. בשמחת תורה גם הבנות (מתנועות הנוער) היו נכנסות ומתקהלות בבית המדרש עצמו ולא בעזרת הנשים.

מתוך מאמרו של ד"ר ראובן בן-שם בספר קובל
(מורה בגימנסיה העברית ומפיח רוח חיים בקן "השומר הצעיר" בקובל)

ויצא הרבי לרקוד. החסידים זזו לצדדין. רוקן חבלי הרצפה במרכזו. הרבי עצם עיניו, הרים ראשו ונענעו בקצב, תחב אצבעותיו לאבנטו הרחב, תקן את ה"ספודק" על ראשו, פסע פסיעות לעבר השולחן ולעבר ההמון ויצא במחול דרוישי, מסתורי-פראי-התלהבותי, שדוגמתו לא ראיתי עד-כה. החסידים מסביב ספקו כפיים, שרו וזמזמו, נאנחו והתפעלו והרבי רקד. עברה חצי-שעה, עברה שעה, הרקוד לא פסק, לא פג, לא גדל ולא פחת. נקפא הקצב. נקפא העולם, נקפאה ההויה. שמש-החיים נדמה בבית-הכנסת של הרבי בקובל ואתה החסידים והמסתכלים. הליכה וקפיצה, קפיצה וסבוב, סבוב ונתירה, נתירה ודליגה, דליגה וחצי-כריעה, בלי אומר ודברים, בלי שינוי-העויה. רק פני-הרבי השתלהבו, בערו, יקדו, הוצתו.

מפגש עם הרבי מטריסק

כשאני שוקע בעבר ומעקה בזכרוני כמה חיים תוססים, איזה נוער אחז ודבוק באידיאלים נשגבים ירדו לטמיון, לבי עלי דוי. חבל על דאבדין. מהימים ההם זכורה לי שיחה ששוחחתי עם ר' ולולה זצ"ל. מעשה שהיה כך היה: בצער רב נזכרים אנו בהורינו היקרים, שרבים מהם קרעו "קריעה" וישבו "שבעה" כשהבן או הבת יצאו להכשרה והחליטו לעלות ארצה. גם אמי נ"ע היתה משתטחת על קבר אבי ז"ל, שישפיע עלי לבל אעלה ארצה.

אנוכי ידעתי, שאמי מאמינה ברב ולולה באמונה שלימה, לכן אמרתי לה, נדרוש בעצת הרבי ואת אשר יגזור — אקיים.

נכנסנו לרבי בשעות אחר-הצהריים. ר' ולולה ישב בכסא בהרחבה והשטריימיל על ראשו. הרבי הביא לי ראיות מראיות שונות, שאין לדחוק את הקץ, כי "אם ד' לא יבנה בית, הוא עמלו בוניו בו; אם ד' לא ישמר-עיר, הוא שקד שומר" (תהלים קכ"ו, א'). אתם, החלוצים, לא תהא תפארתכם על הדרך שאתם הולכים בה, כי לא מאת ד' היתה זאת.

הרבי בא אלי בפסוקים מ"תהלים", ואני בא כנגדו בפסוק מהלל: "אם אין אני לי, מי לי? הרי לא לחנם למדתי ב"ישיבה" של הרב יגודניק ז"ל. לבסוף בקשתי מאמא שתעזוב לרגע את החדר, וכשנשארו לבדנו אמרתי לרבי: אני לא באתי לשמוע הלכה, אם יש לעלות לארץ-ישראל. החלטה היא ושום פסוק של ראשונים ואחרונים אין בכוחו לשנותה. אבל, רבנו הקדוש, תבין לרוחי, אם לא תתן הסכמתך עלול אתה, חלילה, לאבד נפש מישראל. הרבי הסתכל בי בעינים תמהות ונבוכות. הוא קרא לאמי וברכני לעליתי ארצה.

לפני עליתי יצאתי החוצה לחטוף מבט אחרון על העיר טרם שאעזבנה לנצח. הלב רועד ורוטט בקרבי. הן פה גדלתי ופה הכיתי שורש. קשה היא הפרידה מהיהודים החביבים שלנו, יהודי-קובל. אבל אני מתנחם בלבי, יבוא היום ונתראה בארצנו. אני מטייל ברחוב טושובסקי, לוצקה, וזורק מבט לעבר גן-העיר, שכל-כך הרבה חלומות רקמנו בו בלילות-ירח.

הרכבת זזה ממקומה ועוקרת אותי בכוח כעץ זה שנעקר משרשו. אני לא שערתי, ואף אחד מיהודי-קובל לא שער, שחרב-דמוקלס תלויה מעל לראשם, שמבול-דמים עומד לשטוף ולגרוף הכל, שהעדה הגדולה של יהודי-קובל עומדת לפני כרת, לפני שחיטה איומה שכמוה לא ידע עמנו, אפילו, בתקופות השחור-שבשחור בתולדותיו.

בית מדרש של הרבי מטריסק - הרב וולוולה טברסקי

צילום ייחודי משנת 1916: גשרון עץ על פני יובל הטוריה המוביל מרח' בריסקה אל תוך מתחם בית הרבי מטריסק. העלייה לקומה העליונה בה גרה משפחת הרבי היא חיצונית - מדרגות בקיר המזרח. המבנים מימין הם לשכתו וביתו (כנראה) של קרוב משפחתו של הרבי- הרב נחום-משה טברסקי שלימים שימש כרב הרשמי של העיר (מטעם השלטון הפולני). לפרטים על משפחת טברסקי ראו [דף משפחת טברסקי](#) באתר.

צילום משנת 2002 (צבי רז)

מאלבומם של שרי וחן אנוך (בנו של החלוץ יוסף אנוך / הינור). צולם בביקור בקובל 2007.

בית הרבי מטריסק משמש היום בית ספר עממי (אוקראיני)

המבנים הסמוכים לבית המדרש, שם כנראה חי וקיבל קהל,
רב העיר מטעם השלטון הפולני, ר' נחום-משה טברסקי

פעם אולם תפילה,
היום אולם התעמלות.

אולם הספורט שבקומת הקרקע,
שם ניצבו בעבר ארון הקודש והבימה

